

Źródła archiwalne

Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego w Wilnie: Fond: F2 DC 103; F2 DC 104; F2 DC 107; F2 DC 111; F2 DC 112; F2 DC 115; F2 DC 119.

Centralne Państwowe Archiwum Historii Ukrainy w Kijowie: Fond F 710, op. 1, dz. 79.

Archiwum Główne Akt Dawnych: Zespoły: „Archiwum Potockich”, sygnatura 279b/303; „Archiwum Królestwa Polskiego”, sygnatura 193.

Archiwum Państwowe Oddział w Łowiczu: sygnatura 65.

Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego: sygnatury: 21, 452.

Biblioteka Działyńskich w Korniku: sygnatury: 1294, 1330, 1637.

Biblioteka Fundacji Księżąt Czartoryskich: sygnatury: 655, 912, 922, 1628, 1941, 1943, 3029 II.

Biblioteka Ossolińskich we Wrocławiu: sygnatura 3667/III.

Strona internetowa: www.szukajwarchiwach.pl

Źródła drukowane

„Gazeta Narodowa i Obca”.

„Gazeta Warszawska”.

„Gazety Wileńskie”.

„Kalendarz polityczny dla Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego na rok pański 1779”.

„Kalendarz Narodowy i Obcy na 1792 rok”.

„Korespondent Warszawski”.

„Pamiętnik Polityczny i Historyczny” 1783.

„Zabawy Przyjemne i Pożyteczne” 1774.

Bogusławski Wojciech, *Dowód wdzięczności narodu*, Warszawa 1791.

Cnota i mądrość ukoronowana w najjaśniejszym i najpotężniejszym Stanisławie Auguście, Warszawa 1764.

Condorcet Jean Antoine Nicolas, *Projekt organizacji wychowania publicznego*, przekł. Czesław Jastrzębiec-Kozłowski, Warszawa 1948.

Czacki Michał, *Wspomnienia z roku 1788 po 1792*, Poznań 1862.

Dramma tragiczna Łaskawość Tytusa z włoskiego języka Piotra Metastasio na polski przełożone przez X. Kajetana Skrzetuskiego Scholarum Piarum, Warszawa 1779.

Dzieje domowe albo opis przez dni osobliwszych dziejów i przypadków zdarzonych w Szkołach Wydziałowych Poznańskich 1781–1793, opr. Dorota Żołędź-Strzelczyk, Poznań 2006.

Dzieło teatralne na dzień uroczystości w szkołach w roku terażniejszym 1783, miesiąca października 12 dnia, z okazji wieku skończonego po zwycięstwie pod Wiedniem nad Turkami przez króla polskiego Jana III odniesionym, w jednym akcie napisane, Wilno 1784.

Dziennik przybycia i bytności króla Imci Stanisława Augusta w Puławach w sierpniu i wrześniu 1777 roku, „Kółko Domowe” 1865, z. 3.

Encyclopedie ou dictionnaire raisone des sciences, des arts des metiers, tome sixieme, Paris 1756.
https://fr.wikipedia.org/w/index.php?title=Fichier%3ADiderot_Encyclopedie_1ere_edition_tome_6.djvu&page=576; dostęp: 20.06.2019.

Głos Antoniego Nałęcz Himonowskiego nauczyciela wymowy, prorektora substytuta szkół przygłównych koronnych przy złożeniu przysięgi przez zgromadzenie nauczycieli publicznych tychże szkół przygłównych koronnych na Konstytucję dnia trzeciego maja wykonaną na sejmiku województwa deputackim powiatów Krakowskiego, proszowskiego i księstwa siewierskiego po zagajeniu obrad dnia 15. lutego 1792 w kolegiacie akademickiej Ś. Anny w Krakowie miany, bm., bd.

Golański Filip Nereusz, *O wymowie i poezji*, Wilno 1788.

Golański Filip Nereusz, *O wymowie i poezji*, Wilno 1808.

Jakubowski Józef, *Nauka artylerii zebrana z najróżniejszych autorów napisana dla pożytku artylerii narodowej*, Warszawa 1781.

Januszowicz Józef, *Mowa w dzień uroczysty imieninami najjaśniejszego Stanisława Augusta króla polskiego wielkiego xięcia litewskiego w obecności trybunału koronnego i licznie zgromadzonych gości miana*, Lublin 1782.

Jezierski Franciszek Salezy, *Mowa przy obchodzeniu pamiątki stu lat zwycięstwa pod Wiedniem Jana III miana w Lublinie*, opr. Bronisław Treger, „Napis” 2001, seria VII.

Jezierski Franciszek Salezy, *Niektóre wyrazy porządkiem abecadła zebrane i stosownie do rzeczy uwagami objaśnione*, Warszawa 1791.

Kado Michał, *O ogniach ochotnych czyli nauka robienia fajerwerku zebrana z różnych autorów szczególnie z dzieła p. Frezier, przekładanie z francuskiego z figurami w ośmiu tablicach*, Wilno 1803.

Kaliński Wilhelm, *Kazanie [...] miane w dzień uroczysty S. Stanisława B. i M. w kościele akademickim*, Wilno 1784.

Kant na uwielbienie reformy praw czyli Konstytucji dnia 3 maja zapadłej roku 1791 na znak winnej wdzięczności królowi nam szczęśliwie panującemu Stanisławowi Augustowi Poniatowskiemu i stanom sejmującym od magistratury mereckiej ofiarowany, a przez akademików pod dozorem J.XX. dominikanów prow[incji] lit[ewskiej] śpiewany w Mereczu, bm., bd.

Karpiński Franciszek, *Dzieła Franciszka Karpińskiego wierszem i prozą*, Warszawa 1786.

Karpiński Franciszek, *Pamiętniki*, Warszawa 1898.

Karpowicz Michał Franciszek, *Kazania*, Warszawa 1776.

Karpowicz Michał Franciszek, *Kazania i inne dzieła JX Michała Franciszka Karpowicza*, t. VII, *Kazania trybunalskie*, Warszawa 1814.

Karpowicz Michał Franciszek *Kazanie o zgodzie i jedności obywatelów X. Michała Karpowicza w uroczystość imienin najjaśniejszego P.N.M. Stanisława Augusta króla miane*, Wilno 1786.

Karpowicz Michał Franciszek, *Kazanie w dzień Katarzyny Świętej na uroczystości Akademii i pamiątkę szczęśliwej koronacji Najjaśniejszego P.N.M. Stanisława Augusta króla w kościele akademickim miane*, Wilno 1783.

Kazania i inne dzieła J. X Michała Franciszka Karpowicza, t. VII, *Kazania trybunalskie*, Warszawa 1814.

Kazania na uroczystość Piotra i Pawła apostołów [···] miane przez W. X. Michała Karpowicza, Wilno 1788.

Kazanie na roczną pamiątkę ustawy rządowej trzeciego maja 1791 miane przez X. Karola Henryka Wilhelma Szmyta pastora zgromadzenia ewangelickiego A.W. w Warszawie roku 1792 dnia 3go maja, Warszawa, bd.

Kazanie w dzień 3 maja rocznicę nowej formy rządu i uroczystość Świętego Stanisława biskupa [···], miane przez JW. JX. Antoniego Malinowskiego w kościele św. Krzyża, Warszawa 1792.

Kitowicz Jędrzej, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, Warszawa 1985.

Kitowicz Jędrzej, *Pamiętniki czyli historia polska*, Warszawa 2005.

Koźłataj Hugo, *List uwiadamiający, jakim obrządkiem ma być obchodzona uroczystość pamiątki stuletniej zwycięstwa pod Wiedniem przez Jana III z Turków odniesionego*, Kraków 1783.

Koźłataj Hugo, *Uwagi nad pismem, które wyszło w Warszawie, z drukarni Dyfourowskiej pt. „Seweryna Rzewuskiego hetmana polnego koronnego o sukcesji tronu w Polsce rzecz krótka”*, Warszawa 1790.

Kołomyjska księga pamiątkowa ku uczczeniu setnej rocznicy ogłoszenia konstytucji polskiej z dnia trzeciego maja 1791 r., Kołomyja 1891.

Komisja Edukacji Narodowej. Pisma Komisji o i Komisji, opr. Stanisław Tync, Wrocław 1954.

Konarski Stanisław, *Ustawy szkolne*, Kraków 1925.

Konstytucja 3 maja 1791. Na podstawie tekstu Ustawy Rządowej z archiwum Sejmu Czteroletniego, opr. Anna Grześkowiak-Krwawicz, Warszawa 2018. http://agad.gov.pl/wp-content/uploads/2018/12/Konstytucja-3-maja_PL-v5.pdf; dostęp: 16.11.2019.

Korespondencja Adama Naruszewicza 1762–1796. Z papierów po Ludwiku Bernackim, red. Tadeusz Mikulski, Wrocław 1959.

Korespondencja Jana Śniadeckiego z Krakowa, opr. Ludwik Kamykowski, Kraków 1932.

Koźmian Kajetan, *Pamiętniki*, Poznań 1858.

Krajewski Michał Dymitr, *Wojciech Zdarzyński życie i przypadki swoje opisujący*, Warszawa 1998.

Krasicki Ignacy, *Dzieła Ignacego Krasickiego. Dziesięć tomów w jednym*, Paryż 1830.

Krasicki Ignacy, *Dzieła prozą Ignacego Krasickiego*, Warszawa 1803.

Krasicki Ignacy, *Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki*, Lwow 1929.

Królewskie diagnozy. Pisma publicystyczne Stanisława Augusta, red. Skowroński Piotr, Warszawa 2019.

Leniek Jan, *Książka pamiątkowa ku uczczeniu jubileuszu trzechsetnej rocznicy gimnazjum św. Anny*, Kraków 1888.

Litwiński Jan, *Mowa na uczczenie rocznych imienin najjaśniejszego Stanisława Augusta króla polskiego wielkiego xięcia litewskiego do trybunału koronnego w licznym oraz gości zacnym zgromadzeniu miana*, Lublin 1783.

Locke John, *Rozważania dotyczące rozumu ludzkiego*, Warszawa 1955.

Makulski Franciszek, *Opisanie iluminacji w dniu 8 maja 1791 roku na anniwersarz imienin Najjaśniejszego Pana nie tylko miasta Warszawy, ale i innych miast tak Bibliografia w wyborze 199*

Korony jako i Litwy, z okoliczności nadanej im wolności i zapadłej zbawiennej dla narodu Konstytucji w dniu trzecim maja tegoż roku, Warszawa [1791].

Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego, red. Janusz Woliński, Jerzy Michalski, Emanuel Rostworowski, Wrocław 1964.

Minasowicz Józef, *Zbiór mniejszy poezji polskich drobniejszych, albo suplement do Zbioru większego rytmów jego ojczystych*, Warszawa 1782.

Mowa do młodzieży szkolnej przy obchodzie stoletniej pamiątki odniesionej przez Jana III nad Turkami pod Wiedniem zwycięstwa, miana w Białymstoku przez prorektora szkół roku 1783 dnia 12 października, bm., bd.

Mowa Hieronima Stroynowskiego kanonika kijowskiego o konstytucji rządu ustanowionej dnia trzeciego i piątego maja r. 1791. Czytana na posiedzeniu publicznym Szkoły Głównej W. X. Lit. dnia pierwszego lipca r. 1791, opr. Ewa Ziółtek, Lublin 2009.

Mowa przy obchodzie setnej rocznicy zwycięstwa pod Wiedniem do uczącej się młodzieży w szkołach warszawskich XX scholarum piarum miana przez X. Filipa Neryusza Golańskiego w tychże szkołach nauczyciela wymowy roku 1783, bm., bd.

Mowa z okoliczności uroczystego obchodu stoletniej pamiątki zwycięstwa Jana Sobieskiego króla polskiego nad Turkami pod Wiedniem, miana przez X. Juliana Antonowicza Z. S. B. W. Prow. Lit. nauczyciela wymowy w szkołach włodzimierskich roku 1783 dnia 12 października, bm., bd.

Mowy Xiędza Hugona Kołłątaja podkanclerzego koronnego na sejmie teraźniejszym roku 1791, Warszawa, bd.

Mrozowska Kamila, *Listy z prowincji*, Warszawa 1998.

Na pamiątkę 200-letniej rocznicy odsieczy Wiednia 1683 r. Uroczystości ku uczczeniu Jana III, Kraków 1883.

Naruszewicz Adam, *Dyjariusz podróży jego Królewskiej Mości na sejm Grodzieński*, opr. Magdalena Bober-Jankowska, Warszawa 2008.

Naruszewicz Adam, *Dziennik podróży Stanisława Augusta na Ukrainę i do innych ziem koronnych*, Warszawa 2019.

Naruszewicz Adam, *Wiersze różne*, Warszawa 1804.

Ochocki Jan Duklan, *Pamiętniki*, Wilno 1857.

Opisanie doświadczenia czynionego z banią powietrzną w Krakowie dnia 1 kwietnia roku 1784 puszczoną w ogrodzie botanicznym na Wesołe, bm., bd.

Opisanie festynu danego w Łazienkach rezydencji letniej JKM z okoliczności inauguracji statui króla Jana III dnia 14 września roku 1788, Warszawa 1788.

Opisanie obchodzonej uroczystości S. Stanisława dnia 3 maja roku 1792 w rozmaitych miastach, bm., bd.

Pamiętka stuletnia zwycięstwa pod Wiedniem przez Jana III króla polskiego nad Turkami otrzymanego roku 1683. Z woli prześwietnej Komisji Edukacji Narodowej przez Szkołę Główną W. X. Lit. uroczyste obchodzona dnia 11 i 12 października roku 1783, Wilno, bd.

Pawłów od roku 1767 do roku 1795 od jednego domowego przyjaciela opisany, Warszawa–Wilno 1811.

Piłsudski Franciszek, Na rocznicę szczęśliwej koronacji Najjaśniejszego Pana Stanisława Augusta [···] uroczyste obchodzoną imieniem młodzi konwiktu szlacheckiego wileńskiego XX. Scholarum Piarum, Wilno 1780.

Piramowicz Grzegorz, Uwagi o nowym instrukcyi publicznej układzie przez Komisją Edukacji Narodowej uczynionym, ku objaśnieniu chcących o nim wiedzieć i sądzić, Warszawa 1776.

Podróż Króla Stanisława Augusta do Kaniowa w 1787 r. podług listów Kazimierza Konstantego hrabiego Broł Platera opisana przez J. I. Kraszewskiego, Wilno 1860.

Popławski Antoni, Pisma pedagogiczne, opr. Stanisław Tync, Wrocław 1957.

Posiedzenie na popis publiczny kandydatów stanu akademickiego i zgromadzeń szkolnych duchownych z nauk moralnych i fizycznych wydane z roku 1792 na 1793, Kraków, bd.

Protokoły posiedzeń Komisji Edukacji Narodowej 1773–1785, opr. Mieczysława Mitera-Dobrowolska, Wrocław 1973.

Protokoły posiedzeń Komisji Edukacji Narodowej 1786–1794, opr. Tadeusz Mizia, Wrocław 1969.

Przeczytański Patrycy, Kazanie przy uroczystym obchodzie rocznicy narodzin K[róla] JMci Pana Naszego Miłościwego i zaprzysiężeniu ustawy 3 maja 1791 zapadłej miane dnia 17 stycznia 1792 w kościele farnym łomżyńskim, bm., 1792.

Przybyłski Jacek Idzi, Mowa na dniu 8 maja roku 1781 imieninami najjaśniejszego Stanisława Augusta króla polskiego, Lublin 1782.

Przybyłski Jacek Idzi, Mowa z okoliczności uroczystego obchodu stoletniej pamiętki zwycięstwa Jana III króla polskiego nad mocą otomańską pod Wiedniem roku 1683, Warszawa 1784.

Raporty generalnych wizytatorów szkół Komisji Edukacji Narodowej w Wielkim Księstwie Litewskim (1782–1792), opr. Kalina Bartnicka, Irena Szybiak, Wrocław 1974.

Raporty generalnych wizytatorów z r. 1783, opr. Teodor Wierzbowski, Warszawa 1910.

Rousseau Jean Jacques, Nowa Heloiza, Wrocław 1962.

Rousseau Jean Jacques, Projekt konstytucji dla Korsyki, Warszawa 2009.

Rousseau Jean Jacques, Umowa społeczna. List o widowiskach, Warszawa 2010.

Rousseau Jean Jacques, *Umowa społeczna oraz Uwagi o rządzie polskim*, Wrocław 1966.

[Siarczyński Antoni], *Dzień trzeci maja roku 1791*, Warszawa 1791.

Tekieliński Władysław, *Opis dzienny szkół wileńskich, Akademii i Uniwersytetu oraz dziennik najważniejszych wypadków w Wilnie od roku 1781 po rok 1824 nastających*, Wilno 1876.

Trembecki Stanisław, *Kazanie do kaznodziejów z powodu kazania adwentowego ks. Witoszyńskiego w kaplicy królewskiej 1788 roku mianego. Czytanie poetów polskiego oświecenia. Stanisław Trembecki*, Warszawa 2015.

Ustawy Komisji Edukacji Narodowej dla stanu akademickiego i na szkoły w krajach Rzeczypospolitej przepisane, red. Kalina Bartnicka, Warszawa 2015.

Ustawy stosujące się do dobrego porządku i powinności osiadłych ludzi w dobrach pawłowskich czyli Mereczu przepisane w roku 1769, bm., bd.

Waga Teodor, *Historia książąt i królów polskich, krótko zebrana*, Wilno 1831.

Wolski Mikołaj, *Do W. Imci księdza Michała Karpowicza z okazji kazania jego o miłości ojczyzny*, bm., bd.

Wywód o skutecznym sposobie zaprowadzenia i ugruntowania dobrych obyczajów. Na obchód roczny pamiątki wolnej konstytucji dnia 3go maja 1791 roku i imienin ojca ojczyzny najjaśniejszego Stanisława Augusta z woli narodu króla Polskiego i W. X. L. na amfiteatrze szkół Krakowskich czytany. Oświeconym prawodawcom poświęcony przez J. Sołtykowicza nauczyciela obyczajów i prawa w Krakowie, bm., bd.

Wyznaczenie czasu na przyjęcie delegacji od ziem województw i powiatów tudzież dopełnienie votum w założeniu kościoła opatrności, prawo dnia 15 marca roku 1792 przyjęte, Warszawa [1792].

X. *Hugona Kołłątaja korespondencja listowna z Tadeuszem Czackim*, opr. Ferdynand Kojasiewicz, Kraków 1845.

Zaremba Onufry, *Kazanie na niedzielę 22 po Zielonych Świątkach z okoliczności uroczystego przez obywateli województwa bractawskiego i mieszczan winnickich konstytucji sejmu dnia 3 maja 1791 roku zaprzysiężenia miane*, Lwow, bd.

Opracowania

Aftanazy Roman, *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej*, t. 1–11, Wrocław 1991–1997.

Anusik Małgorzata, Anusik Zbigniew, *Jan III Sobieski w tradycji historycznej czasów Stanisławowskich*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Historica 1985, nr 22.

Ausz Mariusz, Puchowski Kazimierz, *Komisja Edukacji Narodowej (1773–1794). Szkoły wydziału pijarskiego*, Warszawa 2018.

Barkowski Igor, *Rok 1783. Stulecie kampanii wiedeńskiej*, Warszawa 2020.

Baczko Bronisław, *Rousseau: samotność i wspólnota*, Gdańsk 2009.

Bartnicka Kalina, *Wychowanie patriotyczne w szkołach Komisji Edukacji Narodowej*, Warszawa 1989.

Bartnicka Kalina, Dormus Katarzyna, *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794. Szkoły w Wydziale Mazowieckim*, Warszawa 2018.

Bartyś Julian, *Rzeczpospolita Pawłowska*, Warszawa 1982.

Bąkowski Klemens, *Kraków w czasie Konstytucji 3-go Maja 1791 r.*, Kraków 1891.

Berdecka Anna, Turnau Irena, *Życie codzienne w Warszawie okresu oświecenia*, Warszawa 1969.

Bernacki Ludwik, *Teatr dramat i muzyka za Stanisława Augusta*, Lwów 1925.

Bibliografia Literatury Polskiej Nowy Korbut, t. 4–6**, Warszawa 1967.

Bielawny Krzysztof, *Kongregacje mariańskie w Polsce 1571–1914*. <http://domrekolekcyjny.net/wp-content/uploads/2019/01/Sodalicia-Maria%C5%84ska-w--Polsce-w-latach-1571-1914-.pdf>; dostęp: 23.03.2020.

Bieliński Józef, *Uniwersytet Wileński 1579–1831*, Kraków 1899–1900.

Bieś Andrzej Paweł, *Periodyzacja obecności Towarzystwa Jezusowego na ziemiach polskich. Struktury organizacyjne oraz edukacyjno-oświatowe i pastoralne formy aktywności*. Cz. 1, „Studia Pedagogica Ignatiana” 2014 (17), s. 74–76.

<https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/SPI/article/view/SPI.2014.003>; dostęp: 20.04.2020.
<https://doi.org/10.12775/SPI.2014.003>

Bigoszevska Wanda, *Polskie ordery i odznaczenia*, Warszawa 1989.

Bogucka Maria, *Gest w kulturze szlacheckiej*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce 1981, t. XXVI.

Bogusławski Wojciech, *Dzieje Teatru Narodowego w Polsce*, Przemyśl 1884.

Buczek Katarzyna, *Między egzaminem a widowiskiem. Uczniowskie popisy publiczne na przykładzie Gimnazjum/Liceum Wołyńskiego*, „Pamiętnik Teatralny” 2017, z. 1–2.

Butterwick Richard, *Polska rewolucja a Kościół katolicki*, Kraków 2012.

Butterwick-Pawlikowski Richard, *Między oświeceniem a katolicyzmem, czyli o katolickim oświeceniu i oświeconym katolicyzmie*, „Wiek Oświecenia” 2014, nr 30.

Bystroń Jan Stanisław, *Dzieje obyczajów w dawnej Polsce: wiek XVI–XVIII*, t. 2, Warszawa 1994.

Bystroń Jan Stanisław, *Historia w pieśni ludu polskiego*, Warszawa 1925.

Choińska Agnieszka, *Rytuał świętowania w ujęciu Pierre ' a Bourdieu*, „Kultura i Społeczeństwo” 2012, nr 4.

Chrzanowski Ignacy, *Z dziejów satyry polskiej XVIII wieku*, Warszawa 1909.

Connerton Paul, *Jak społeczeństwa pamiętają*, Warszawa 2012.

<https://doi.org/10.31338/uw.9788323520023>

Dmochowski Franciszek Ksawery, *O życiu i pismach Mikołaja Wolskiego*, „Nowy Pamiętnik Warszawski” 1804, t. 13.

Dudzik Wojciech, *Karnawał w kulturze*, Warszawa 2005.

- Dumanowski Jarosław, *Porządek potraw w kuchni staropolskiej*. https://www.wilanow-palac.pl/porzadek_potraw_w_kuchni_staropolskiej.html; dostęp: 20.06.2020.
- Dumanowski Jarosław, Kasprzyk-Chevriaux Magdalena, *Kapłony i szczeżuje. Opowieść o zapomnianej kuchni polskiej*, Wołowiec 2018.
- Dyczewski Leon, *Święto i jego kulturotwórcza rola*, „Kultura i Społeczeństwo” 2012, nr 4.
- Dziechcińska Hanna, *Oglądanie i słuchanie w kulturze staropolskiej*, Warszawa 1987.
- Erll Astrid, *Kultura pamięci. Wprowadzenie*, Warszawa 2018.
<https://doi.org/10.31338/uw.9788323534174>
- Estreicher Karol, *Bibliografia polska*, t. IX, *Stulecie XVIII*, Kraków 1888.
- Fafiński Krzysztof, *Antoni Zawadzki największy kupiec łowicki. Dzieje rodu w latach 1760–1860*, „Mazowieckie Studia Humanistyczne” 1999, nr 125–132.
- Filozofia i myśl społeczna w latach 1700–1800*, wyb. i red. Marian Skrzypek, Warszawa 2000.
- Filozofia oświecenia. Radykalizm – religia – kosmopolityzm*, red. Justyna Miklaszewska, Anna Tomaszewska, Kraków 2015.
- Flisiński Jerzy, *Szkoły bialskie w XVII–XX wieku. Monografia I Liceum Ogólnokształcącego im J. I. Kraszewskiego*, Biała Podlaska 1998.
- Gambacorta Lucio, *Trzy libretta Metastasia w polskim przekładzie Józefa Andrzeja Załuskiego*, „Pamiętnik Literacki” 1989, t. 30, z. 3.
- Głowacki Jan, *Wokół reformy Żydów na Sejmie Czteroletnim w związku z ich stosunkiem do Konstytucji 3 maja*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Historica 1991, nr 41.
- Gorski Konstanty, *Historia artylerii polskiej*, Warszawa 1902.
- Gruszczyński Lesław, *Z problematyki politycznej w kazaniach katolickich okresu stanisławowskiego*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Historica 1993, nr 49.
- Grześkowiak-Krwawicz Anna, *Czy rewolucja może być legalna? 3 maja 1791 w oczach współczesnych*, Warszawa 2012.
- Grześkowiak-Krwawicz Anna, *Dyskurs polityczny Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, Toruń 2018.
- Guttner Jadwiga, *Stosunek stolicy apostolskiej do konstytucji trzeciego maja i konfederacji targowickiej*, Warszawa 1938.
- Hagemann Alfred P., *Der König, die Königin und der preussische Hof. Schlaglichter auf eine schwierige Beziehung im Spiegel der Berichterstattung der „Königlich Privilegirten Berlinischen Zeitung von Staats- und gelehrten Sachen” 1740–1786*.
https://perspectivia.net/receive/ploneimport_mods_00000042; dostęp: 28.09.2020.
- Hein-Kircher Heidi, *Kult Piłsudskiego i jego znaczenie dla państwa polskiego 1914–1939*, Warszawa 2008.
- Heiss Johann, *Obchody setnej rocznicy odsieczy wiedeńskiej w 1783 r.* http://www.wilanow-palac.pl/obchody_setnej_rocznicy_odsieczy_wiedenskiej_w_1783_r.html; dostęp: 23.01.2019.

- Hernas Czesław, *Z epiki dziadowskiej: 1. Polskie i czeskie pieśni o obronie Wiednia*, „Pamiętnik Literacki” 1958, z. 4.
- Huizinga Johan, *Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury*, Warszawa 1985.
- Hulewicz Jan, *Opinia publiczna wobec Komisji Edukacji Narodowej*, [w:] *Studia z dziejów kultury polskiej*, Warszawa 1949.
- Jamrożek Wiesław, Szablicka-Żak Jolanta, *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794. Szkoły w Wydziale Nowogrodzkim*, Warszawa 2018.
- Janeczek Stanisław, *Rola oświecenia chrześcijańskiego w kulturze wieku XVIII*, „Kultura i Wartości” 2015, nr 15. <https://doi.org/10.17951/kw.2015.15.9>
- Johnson David, *America’s Biggest Secular Holiday*. <https://www.infoplease.com/history-july-4-celebrations>; dostęp: 13.05.2020.
- Juszczakowska Halina, „Nowa Heloiza” J.J. Rousseau w polskich bibliotekach XVIII wieku. *Próba zastosowania badań proveniencyjnych do zagadnień recepcji dzieła*, „Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi” 1975, z. 1.
- Kaleta Roman, *Karuzel*, „Pamiętnik Literacki” 1951, nr 3–4.
- Kaleta Roman, *Oświeceni i sentymentalni*, Wrocław 1971.
- Kamińska Janina, *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794. Akademia Wileńska Szkoła Główna Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Warszawa 2018.
- Kamińska Janina, *Universitas Vilniensis 1793–1803. Od Szkoły Głównej Wielkiego Księstwa Litewskiego do Imperatorskiego Uniwersytetu Wileńskiego*, Warszawa 2012. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323532897>
- Kamińska Janina, *Universitas Vilniensis, Akademia Wileńska i Szkoła Główna Wielkiego Księstwa Litewskiego 1773–1792*, Warszawa 2004.
- Kawalec Agnieszka, *Pomiędzy naturą a kulturą – widowiska według Jean-Jeaques’a Rousseau*, „Przegląd Filozoficzny” 2012, nr 4.
- Kazanie a literatura dawniej i dziś*, red. Jerzy Sikora, Jakub Jurkowski, Warszawa 2017.
- Kermisz Józef, *Lublin i lubelskie w ostatnich latach Rzeczypospolitej (1788–1794)*, Lublin 1939.
- Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794. Słownik biograficzny*, red. Andrzej Meissner, Agnieszka Wałęga, Warszawa 2018.
- Komorowski Jarosław, *Teatr i widowiska na Podolu do 1863 roku*, Warszawa 2019.
- Konstytucja 3 Maja w tradycji i kulturze polskiej*, red. Alina Barszczewska-Krupa, Łódź 1991.
- Korniłowicz Antoni, *O życiu Franciszka Karpińskiego*, Wilno 1827.
- Korzon Tadeusz, *Dzieje wojen i wojskowości w Polsce*, Kraków 1912.
- Kostkiewiczowa Teresa, *Mnemozyne i córki. Pamięć w literaturze polskiej drugiej połowy XVIII wieku*, Toruń 2019.

- Kostkiewiczowa Teresa, *Osiemnastowieczne drogi do szczęścia: perspektywa europejska – perspektywa polska*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 2006, t. 45.
- Kot Stanisław, *Sejmiki szkolne jako środek wychowania obywatelskiego w Polsce XVIII*, „Sprawozdania z czynności posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” 1921, t. 26, nr 1.
- Król-Mazur Renata, *Miasto trzech nacji. Studia z dziejów Kamieńca Podolskiego w XVIII wieku*, Kraków 2008.
- Kruk Stefan, *Życie teatralne w Lublinie 1782–1918*, Lublin 1982.
- Kuchowicz Zbigniew, *Obyczaje staropolskie*, Łódź 1975.
- Kukulski Zygmunt, *Pierwsi nauczyciele świeccy w szkole wydziałowej lubelskiej w dobie Komisji Edukacji Narodowej*, Lublin 1939. Kurdybacha Łukasz, Mitera-Dobrowolska Mieczysława, *Komisja Edukacji Narodowej*, Warszawa 1973.
- Ku reformie państwa i odrodzeniu moralnemu człowieka*, red. Piotr Żbikowski, Rzeszów 1992.
- Kwaśniewicz Włodzimierz, *Pięć wieków szabli polskiej*, Warszawa 1993.
- Leniek Jan, *Obchód stuletni odsieczy wiedeńskiej urządzonej przez szkoły w Koronie i Litwie*, Kraków 1883.
- Litak Stanisław, *Od reformacji do oświecenia. Kościół w Polsce*, Lublin 1994.
- Łojek Jerzy, *Gazeta Warszawska księdza Łuskiny*, Warszawa 1958.
- Łoski Józef, *Jan Sobieski. Jego rodzina, towarzysze broni i współczesne zabytki*, Oświęcim 2019 (reprint).
- Magryś Roman, *Retoryka polska w dobie oświecenia*, Rzeszów 1998.
- Maksimowicz Krystyna, *Poezja wobec wojny rosyjsko-tureckiej*, „Napis” 2001.
- Maliszewski Kazimierz, *Kult Jana III Sobieskiego i wiktorii wiedeńskiej (1683) w polskiej kulturze i tradycji*, „Czaszy Nowożytne” 2010.
- Mankevič Irina Anatolevna, *Prazdniki v stile barokko: „veselašijsa” Peterburg v epohu imperatricy Elizavety Petrovny*, „Vestnik SPbGYKI” grudzień 2004. <https://cyberleninka.ru/article/n/prazdniki-v-stile-barokko-veselyaschiysya-peterburg--epohu-imperatritsy-elizavety-petrovny/viewer>; dostęp: 30.09.2020.
- Mansfeld Bogusław, *Zbiór naturalistów i dzieł sztuki w Rzeczypospolitej Pawłowskiej*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo” 1974, nr 5 (52).
- Massalski Adam, Kula Ewa, *Komisja Edukacji Narodowej. Szkoły w Wydziale Wołyńskim i Ukraińskim*, Warszawa 2018.
- Mączyński Ryszard, *Nowożytne konfesje polskie*, Toruń 2003.
- Meissner Andrzej, Ślęczka Ryszard, Pękowska Marzena, *Komisja Edukacji Narodowej (1773–1994). Szkoły w Wydziale Małopolskim*, Warszawa 2018.
- Michalski Jerzy, *Rousseau i sarmacki republikanizm*, Warszawa 1977.

- Między barokiem a oświeceniem. Edukacja, wykształcenie, wiedza*, red. Stanisław Achremczyk, Olsztyn 2005.
- Mowa żywa. Wybrane aspekty komunikacji kaznodziejskiej*, red. Jan Twardy, Włodzimierz Broński, Jan Nowak, Kielce 2005.
- Oficerowie Rzeczypospolitej Obojga Narodów 1777–1794. Spisy*, red. Mariusz Machynia, Valdas Rakutis, Czesław Srzednicki, cz. 1–4, Kraków 1998–2003.
- Okoń Jan, *Dramat i teatr szkolny. Sceny jezuickie XVII wieku*, Wrocław 1970.
- Okoń Jan, *Wychowanie do społeczeństwa. W teatrach szkolnych jezuitów w Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, Kraków 2018.
- Olszewska Magdalena, *Oprawa artystyczna podróży Stanisława Augusta Poniatowskiego do Kaniowa w 1787 roku*, „Biuletyn Historii Sztuki” 2011, nr 1–2.
- Oświecenie nieoświecone. Człowiek, natura i magia*, red. Danuta Kowalewska, Agata Ryćko, Filip Wolański, Warszawa 2018.
- Ottman Rudolf, *Pierwsza rocznica ogłoszenia konstytucji trzeciego maja w roku 1792*, „Przegląd Powszechny” 1891, t. XXXI.
- Ozouf Mona, *Święto rewolucyjne 1789–1799*, Warszawa 2008.
- Pelczar Józef, *Zarys dziejów kaznodziejstwa w kościele katolickim*, cz. 2: *Kaznodzieje polscy*, Kraków 1896.
- Pigoń Stanisław, *Z dziejów dawnego teatru szkolnego*, Wrocław 1952.
- Piłatowicz Józef, *Szkolnictwo wojskowe na ziemiach polskich do 1795 roku*, Siedlce 2018.
- Pisarze polskiego Oświecenia*, red. Teresa Kostkiewiczowa, Zbigniew Goliński, Warszawa 1994.
- Płaza Joanna, *Program wychowania społeczeństwa u schyłku I Rzeczypospolitej*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1981.
- Popelka Fritz, *Feiertage in fruheren Jahrhunderten*, „Blätter für Heimatkunde” 9 (1931).
https://www.historischerverein-stmk.at/wp-content/uploads/B_Jg9_Fritz-POPELKA-Feiertage-in-fr%C3%BCheren-Jahrhunderten.pdf; dostęp: 28.09.2020.
- Pruitt Sarah, *Why Do We Celebrate July 4 with Fireworks?* <https://www.history.com/news/july-4-fireworks-independence-day-john-adams>; dostęp: 13.05.2020.
- Przyjemność w kulturze rozumu*, red. Teresa Kostkiewiczowa, Warszawa 2011.
- Puchowski Kazimierz, *Kwestia żydowska na sejmiki szkolnym w warszawskim Collegium Nobilium Societatis Jesu*. <https://czasopisma.ujd.edu.pl/index.php/Pedagogika/article/view/232/202>; dostęp: 10.04.2020.
- Pukianiec Leonard, *Kazania jubileuszowe X. Michała Franciszka Karpowicza. Ich geneza i charakter społeczno-religijny*, „Alma Mater Vilniensis” 1933, z. 11.
- Raszewski Zbigniew, *Bogusławski*, Warszawa 1982.
- Raszewski Zbigniew, *Teatr w świecie widowisk*, Warszawa 1991.

Riabinin Jan, *Teatr w Lublinie za Stanisława Augusta*, Lublin 1932.

Rogacz Dawid, *Jak „Chiny” stworzyły Europę. Narodziny oświeceniowego sekularyzmu z ducha konfucjanizmu*.

https://www.researchgate.net/publication/322307612_Jak_Chiny_stworzyly_Europe_narodziny_oswieceniowego_sekularyzmu_z_ducha_konfucjanizmu; dostęp: 25.04.2020.

„Rok monarchii konstytucyjnej”. *Piśmiennictwo polskie w latach 1791–1792 wobec konstytucji 3 maja*, red. Teresa Kostkiewiczowa, Warszawa 1992.

Rolland Romain, *Teatr ludowy*, Gdańsk 2008.

Rostworowski Emanuel, *Reforma pawłowska Pawła Ksawerego Brzostowskiego (1787–1795)*, „Przegląd Historyczny” 1953, nr 1–2.

Rozzak Stanisław, *Archiwa sarmackiej pamięci. Funkcje i znaczenie rękopiśmiennych ksiąg silva rerum w kulturze Rzeczypospolitej XVIII wieku*, Toruń 2004.

Rozzak Stanisław, *Koniec świata sarmackich erudyków*, Toruń 2012.

Rottermund Andrzej, *Zamek Warszawski w epoce oświecenia. Rezydencja monarsza, funkcje i treści*, Warszawa 1989.

Rutkowska Maria, *Terminologia dramatu i teatru w polskim oświeceniu*, Poznań 2007.

Ryba Janusz, *Maskarady oświeconych*, Katowice 1998.

Science and Spectacle in the European Enlightenment, red. Bernadette Bensaude-Vincent, Christine Blondel, Aldershot–Burlington 2008.

Siemiątkowski Jakub, *Kult ojczyzny w myśli Jean-Jacques Rousseau i jakobinów*, „Eryda” 2016, nr 2.

Skowroński Piotr, *Presumpcja równania się Henrykowi IV Stanisława Augusta a legenda pierwszego Burbona na tronie francuskim*, „Pamiętnik Teatralny” 2018, z. 4. <https://doi.org/10.36744/pt.259>

Smoleński Władysław, *Ostatni rok Sejmu Wielkiego*, Kraków 1897.

Stasiewiczówna Irena, Orłowski Bolesław, *Balony polskie w XVIII wieku*, „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”, Warszawa 1960, z. 2.

Strzelczyk-Żołądź Dorota, Nowicki Michał, Ratajczak Krzysztof, Gulczyńska Justyna, *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794. Szkoły w wydziale wielkopolskim*, Warszawa 2018.

Studia historyczne z XVIII i XIX wieku. Polityka i społeczeństwo, red. Jerzy Michalski, Warszawa 2007.

Szacka Barbara, *Historia i pamięć zbiorowa*, „Kultura i Społeczeństwo” 2003, nr 4.

Szczurowski Rafał, *Jubileuszowe kazania księży Michała Karpowicza i Wilhelma Kalińskiego w zmienionych ocenach badaczy*, „Folia Historica Cracoviensia” 2004, t. 10.

Szumańska Joanna, *Wizerunki równoległe Stanisława Augusta podczas inauguracji teatru królewskiego w Starej Oranżerii 6 września 1788*, „Pamiętnik Teatralny” 2018, z. 4.

<https://doi.org/10.36744/pt.258>

Szybiak Irena, *Szkoła, nauczyciel, wychowanie*, Warszawa 2016.

- Szybiak Irena, Buczek Katarzyna, *Komisja Edukacji Narodowej (1773–1794). Szkoły w Wydziale Żmudzkim*, Warszawa 2018.
- Szykowski Marian, *Myśl Jana Jakoba Rousseau w Polsce XVIII wieku*, Kraków 1913.
- Śliz Anna, Szczepański Marek, *Świętowanie; Komensalizm ponownie odczytany*, „Kultura i Społeczeństwo” 2012, nr 4.
- Ślusarska Magdalena, *Kaznodziejstwo epoki stanisławowskiej: inspiratorzy, twórcy, odbiorcy*, „Napis” 1995.
- Ślusarska Magdalena, *Królewskie kaznodziejstwo okolicznościowe w czasach Stanisława Augusta Poniatowskiego*, „Napis” 1994.
- Świat teatru, świat wartości. Wychowanie obywatelskie w teatrze szkolnym jezuitów w Rzeczypospolitej XVI–XVIII w.*, red. Jan Okoń, Kraków 2017.
- Teatr masowy – teatr dla mas*, red. Małgorzata Leyko, Łódź 2011.
- Teatr Narodowy 1765–1794*, red. Jan Kott, Warszawa 1967.
- Treger Bronisław, *Kaznodzieja i prześmiewca. Uwagi o niektórych zagadnieniach twórczości i życia Franciszka Salezego Jezierskiego*, „Napis” 1999, z. 5.
- Treger Bronisław, *Końtąj czy Jezierski? Zagadnienia autorstwa Tronu dla próżnej powagi*, „Napis” 1998.
- Walasek Stefania, *Komisja Edukacji Narodowej (1773–1794). Szkoły w Wydziale Poleskim*, Warszawa 2018.
- Wichowa Maria, *Historia w kalendarzach polskich XVIII i początku XIX wieku: literackie formy popularyzacji wiedzy o przeszłości*, „Napis” 2001, z. 7.
- Wimmer Jan, *Odsiecz wiedeńska 1683 roku*, Warszawa 2008.
- Windakiewicz Stanisław, *Teatr kolegów jezuickich w dawnej Polsce*, Kraków 1922.
- W kręgu codzienności. Człowiek oświecenia*, red. Michel Vovelle, Warszawa 2001.
- Wojtas Helena, *Lista honorowych gości królewskich na premierę „Kazimierza Wielkiego” (1792)*, „Pamiętnik Teatralny” 1966, z. 1–4.
- Wojtylak Marek, *Szkice łowickie II*, Łowicz 2019.
- Wołoszyńska Zofia, *Komedia obyczajowa warszawska*, Warszawa 1960.
- Wójcik Jacek, *Poetyckie relacje na porwanie Stanisława Augusta Poniatowskiego*, „Napis” 1994.
- Zahorski Andrzej, *Początki nowoczesnej propagandy politycznej w Polsce: O ustanowieniu i upadku Konstytucji 3-go Maja*, [w:] *Kultura polska a kultura europejska*, Warszawa 1987.
- Załączny Jolanta, *Tradycje patriotyczne elementem kształtowania zbiorowej świadomości historycznej II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2017.
- Zangerl Corinna, *Glaube und Hofzeremoniell am Wiener Hof des 18. Jahrhunderts. Ein Blick auf den jährlichen Kirchenkalender und die damit einhergehenden Tafelfreuden der oberen Gesellschaft*.

https://webapp.uibk.ac.at/ojs2/index.php/historia_scribere/article/view/2267/1819; dostęp: 28.09.2020.

Ziółek Jan, *Konstytucja 3 maja. Kościelno-narodowe tradycje święta*, Lublin 1991.

Złotkowska Maria, *Uniate Basilian School Drama (1751–1781)*, Michigan 1981.

Zmierzch i świt. Stanisław August i Rzeczpospolita 1764–1795, red. Aleksandra Antoniewicz, Rozalia Kosińska, Piotr Skowroński, Warszawa 2015.

Życie kulturalne i religijne w czasach Stanisława Augusta Poniatowskiego, red. Marian Marek Drozdowski, Warszawa 1991.

Żygulski Kazimierz, *Święto i kultura*, Warszawa 1981.